

UWAGI DOTYCZĄCE GEOINFORMACJI W ASPEKCIE PRZESTRZENNEGO ROZWOJU KRAJU

REMARKS ON THE GEOINFORMATIONS RELATED TO SPATIAL DEVELOPMENT OF THE COUNTRY

Bogdan Ney, Elżbieta Kozubek, Anna Wrochna

Instytut Geodezji i Kartografii
oraz
Sieć Naukowa *Systemy Geoinformacyjne*

Słowa kluczowe: rozwój przestrzenny, geoinformacja, typy obiektów, problemy lokalizacji
Keywords: spatial development, geoinformation, types of objects, location problems

Wstęp

Obecnie trwają intensywne, już wysoce zaawansowane prace nad strategią przestrzennego zagospodarowania Polski do 2033 roku, zgodnie z nomenklaturą urzędową prowadzone w ramach przedsięwzięcia pod nazwą **Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju** (KPZK), kierowane przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego przy uczestnictwie przedstawicieli wszystkich zainteresowanych resortów administracji państwowej, samorządowych organów województw, zespołów eksperckich, kompetentnych instytucji naukowych i zawodowych oraz organu doradczego jakim jest Państwowa Rada Gospodarki Przestrzennej (PRGP). Sieć Naukowa *Systemy Geoinformacyjne*, skupiająca 13 instytutów, w tym 9 resortowych i 4 Polskiej Akademii Nauk, jest potencjalnym źródłem i w pewnym zakresie aktywnym już wytwórcą i dostawcą informacji przestrzennej dla potrzeb KPZK oraz, a nawet zwłaszcza, dla późniejszych prac koncepcyjnych i planistycznych, które będą implementacją *Koncepcji*, w perspektywie do 2033 roku. Szczególne zastosowanie geoinformacji będzie związane z monitoringiem zagospodarowania przestrzennego, któremu została poświęcona zespołowa ekspertyza, zamieszczona na stronach 679–699 IV. tomu *Ekspertyz do KPZK 2008–2033* (Ciołkosz i in., 2008). Niniejszy krótki artykuł jest w pewnym stopniu uzupełnieniem cytowanej ekspertyzy w odmiennym ujęciu, mianowicie *przez pryzmat* typów geoinformacji ze względu na ich rolę.

Informacje o aktualnym pokryciu terenu kraju i województw, szczególnie przydatne do KPZK

Te informacje, dotyczące w zasadzie całego kraju i zawierające urzędowo określoną treść, są szczególnie przydatne – w aspekcie KPZK – w odniesieniu do następujących typów obiektów:

- 1) obszary (tereny) zlokalizowane w granicach jednostek terytorialnego podziału kraju, w szczególności województw z możliwością wydzielenia jednostek statystycznych N-3, powiatów i obszarów metropolitalnych (jeszcze nie uregulowanych urzędowo), przewidywane do szczególnie intensywnego rozwoju przestrzennego;
- 2) obszary problemowe określone w koncepcji KPZK, obejmujące części jednego województwa (rzadziej) i części kilku województw (częściej), mające również kształty wydłużone (lokalizacja w paśmie górskim, rzeczonym, nadmorskim);
- 3) obszary urzędowo zaliczone do cennych, chronionych ze względu na szczególne wartości ekologiczne, w nomenklaturze UE *Natura 2000*;
- 4) pasy terenów o dużej rozciągłości (długości), często łączące przeciwległe granice kraju, już zabudowane obiektami liniowymi o funkcjach komunikacyjno-transportowych lub przewidywane pod nowe inwestycje typu liniowego: drogi kołowe, linie kolejowe, ciek wodne (rzeki), rurociągi, linie elektroenergetyczne (z reguły wysokiego napięcia).

Charakterystyczną cechą tego typu obiektów jest konieczność operowania informacjami o bardzo różnorodnej rozdzielczości (szczegółowości) – od skali krajowej (i międzynarodowej) do skali lokalnej (jednostka osadnicza, gmina, powiat).

Informacje dotyczące zamierzeń inwestycyjnych lokalizowanych w terenach (i pasach terenów) dotychczas użytkowanych ekstensywnie (rolne, leśne, grunty pod wodami)

Te informacje odgrywają rolę głównie prospekcyjną. Ze względu na znaczne zróżnicowanie warunków wyróżniamy tu dwie kategorie terenów: pod zabudowę osiedlową (skupione) i pod inwestycje liniowe (liniowe):

- 1) tereny przewidywane do intensywnej zabudowy typu osiedlowego. Z reguły dotyczy to dotychczasowych użytków rolnych położonych w granicach miast lub poza tymi granicami. W aspekcie KPZK ten typ informacji nie przedstawia problemów, ponieważ typowe inwestycje osiedlowe nie są przedmiotem planowania na poziomie krajowym i regionalnym. Pewne wytyczne i zamierzenia inwestycyjne mogą w odniesieniu do tego typu terenów wynikać z tzw. *polityki miejskiej*.
- 2) tereny przewidywane (brane pod uwagę) pod lokalizację nowych dróg kołowych i linii kolejowych. Dla tego typu nowych obiektów z reguły zachodzi potrzeba (i celowość) rozważania kilku wariantów. Z tego wynika potrzeba dysponowania bogatymi zbiorami geoinformacji.
- 3) tereny przewidywanych kopalń odkrywkowych, elektrowni, rurociągów, przesyłowych linii energetycznych i innych obiektów przemysłowych o randze krajowej i regionalnej.

W odniesieniu do inwestycji wymienionych w pp. 2 i 3 warto wyprzedzająco zwracać szczególną uwagę na następujące warunki:

- wysoka przydatność rolnicza; niska przydatność rolnicza; tereny zalewowe i bagienne; tereny zagrożone osuwiskami; potrzeba ochrony złóż surowców mineralnych – również takich, które są rozpoznane lecz jeszcze nie udostępnione do eksploatacji;
- tereny trudne do wykupu i wykupu przymusowego (wywłaszczenia) z różnych powodów, pomimo tzw. specustawy drogowej, grożące dużą przewlekłością procedury ich przejścia pod inwestycje celu publicznego ze względu na uciążliwy „opór społeczny” ich właścicieli i użytkowników;
- tereny o nieuregulowanym statusie własnościowym grożące – z tego powodu – przewlekłością procesu ich przejmowania.

Typowe problemy i konflikty lokalizacyjne

1. Sprzeczność interesów grup społecznych, przeważnie mieszkańców terenów inwestowania, z potrzebami publicznymi wyższej rangi. Interesy grupowe dotyczą głównie zagrożenia dotychczasowych warunków życia mieszkańców wprowadzeniem lub zwiększeniem uciążliwości ze strony nowych lub modernizowanych dróg kołowych i linii kolejowych. Typowe uciążliwości to: niebezpieczeństwo utraty zdrowia i życia wskutek zwiększenia ruchu pojazdów mechanicznych na zmodernizowanej lub zupełnie nowej drodze; obniżenie komfortu życia mieszkańców na skutek wzrostu lub wprowadzenia hałasu komunikacyjnego i innych uciążliwości (drgania, ryzyko mechanicznych uszkodzeń domów).

2. Spadek wartości nieruchomości określonego rodzaju wskutek inwestycji w ich sąsiedztwie, wykluczającej lub ograniczającej dotychczasowe użytkowanie tych nieruchomości. Warto przy tym zauważyć, iż interesy właścicieli i użytkowników nieruchomości mogą być zdecydowanie zróżnicowane, co utrudnia uzyskiwanie społecznego *konsensusu*.

3. Typowe konflikty *ekologiczne* pomiędzy nowymi lub modernizacyjnymi inwestycjami a środowiskiem przyrodniczym; powszechnie zresztą popularyzowane i znane. Mogą budzić zdziwienie nader liczne przypadki spóźnionego podejmowania wariantowych studiów lokalizacyjnych, komplikującego proces inwestycyjny i podnoszącego koszty projektowania i realizacji przedsięwzięć.

Jeśli do typowych, wyżej wymienionych konfliktów *przestrzennych* dodamy – powszechnie znane – przewlekłości i wręcz *mielizny* przetargowe, to otrzymujemy obraz niskiej efektywności i *kultury* inwestowania w przestrzeni geograficznej. Właściwa geoinformacja, systemowo ujęta, jest dobrym narzędziem, pomocnym i wręcz niezbędnym w racjonalizacji procesów rozwoju przestrzennego.

Z satysfakcją podkreślamy, iż instytuty tworzące Naukową Sieć Geoinformacji aktywnie uczestniczą w pozyskiwaniu, przetwarzaniu i dystrybucji informacji przestrzennych, wyszczególnionych w trzech rozdziałach i ogółem 34. tematach danych przestrzennych, określonych w załączniku pt. *Tematy danych przestrzennych do projektu ustawy INSPIRE*.

Zasoby informacyjne tworzone i zarządzane przez uczestników Naukowej Sieci Geoinformacyjnej pokrywają w bardzo wysokim stopniu potrzeby KPZK i znakomicie dopełniają informacje referencyjne i tematyczne zarządzane przez Służbę Geodezyjną i Kartograficzną.

Literatura

Ciołkosz A., Bielecka E., Kozubek E., Anusz S., 2008: Monitoring zagospodarowania przestrzennego http://www.mmr.gov.pl/rozwój_regionalny/poziom_krajowy/polska_polityka_przestrzenna/prace_nad_KPZK_2008_2033/Documents/Ciolkosz.pdf

Abstract

The works on spatial development of Poland in perspective of 2033, conducted by Ministry of Regional Development are advanced. General remarks concerning types of geoinformation, characteristics of the spatial objects, problems and conflicts of locations are presented in this paper.

prof. dr hab. inż. Bogdan Ney
bogdan.ney@igik.edu.pl
Bogdan.Ney@pan.pl

dr Elżbieta Kozubek
elzbieta.kozubek@igik.edu.pl
tel. +48 22 329 1926

dr inż. Anna Wrochna
anna.wrochna@igik.edu.pl
tel. +48 22 329 1990